

Durmuş Hocaoğlu

Linguistik Domino-III

Dil Hakkındaki Üç Teori: Organisizm

Muhelif, Yıl: 1., Sayı: 48., 15.12.2000-21.12.2000., s.09

Durmuş Hocaoğlu, *Muhelif* Yazıları Sıra No: 45

Künye:

- Hocaoğlu, Durmuş., “Linguistik Domino-III: Dil Hakkındaki Üç Teori: Organisizm”, *Muhelif*, Yıl: 1., Sayı: 48., 15.12.2000-21.12.2000., s.09

Organisist Dil Teorisi'nin önemli me'hazlarından ve bu teorinin biyolojist versiyonunun en mühim ve en temel ismi olan Charles Darwin'in Dil konusundaki asıl mesâisi, Dil'in Menşei (Kökenu) ve Tekâmülü problemlerini bütün olarak ve kesin ve tatminkâr bir sûrette açıklamaya yönelik organisist-biyolojist bir teori inşâ etmekte. Bu maksatla, o, kendi şahsına âit Genel Tekâmül teorisine prensip olarak tam intibak hâlinde olmak üzere, İnsan'daki Dil'in — yâni Konuşma ve Düşünme kaabiliyetinin — mevcûdiyetine *biyolojik bir tekâmül süreci* olarak bakmıştır. Buna göre, bu kaabiliyet, “başlangıç”ta yoktur ve sonradan ortaya çıkmıştır; bu “sonradanlık” keyfiyeti, İnsan ile Maymun arasındaki o belli-belirsiz ayrışma çizgisinin başlangıç noktasıdır.

Dil'i bütünüyle organisist-biyolojik bir olgu ve süreç olarak telâkkî ettiğini, daha önce sözünü ettiğimiz, “*İnsanın Türeyişi*”ndeki [Onur Yayınları., Dördüncü baskı, 1980, Ankara] “Dil” bahsinde, “*Diller, organik varlıklar gibi, gruplara ayrılan gruplar halinde sınıflanabilir*” (s.122) demek sûretiyle, çok net olarak ifâde eden Darwin, bir organisist-biyolojik “Lingua Ademica” arayışı ile Menşe' Problemi'ne eğilmekte; “... *bugün hiçbir filolog, dilin düşünülerek türedildiğini sanmamaktadır. Dil, yavaş yavaş, bilinçsiz olarak ve birçok aşamadan geçilerek geliştirilmiştir*” (s.116) demek ve, Hayvan Dili'nden farklı olan İnsan Dili'nin, yâni Heceli Dil'in kökenini (ortaya çıkışını) de şöyle açıklamaktadır (s.117): “... *dilin başlangıcının, çeşitli doğal seslerin, başka hayvanların bağırtilarının ve insanın kendi içgüdüsel çığlıklarının, işaretlerden ve el hareketlerinden de yararlanılarak örnek tutulması ve onlarda biraz değişiklik yapılması olduğundan şüphe etmiyorum.*”

Dil'in “**Menşe' (Ortaya Çıkış, Köken) Problemi**”ni bu şekilde çok aşırı derecede basite ircâ ederek bir kalemde hallettiğini düşünen Darwin, bu cümlesinin hemen akabinde ise, “**Tekâmül Problemi**”nin ele almakta ve onu da aynı derecede basite ircâ ederek halletmektedir. Bu kısım, bir bilim adamının “bilim” adına işlemiş olduğu bir cinâyet için tam anlamıyla ibret-âmiz bir vesîka olduğu için aynen iktibas edeceğiz (s.118-119):

“Eşeyssel seçmeden (sexual selection) söz ederken, en eski insanın,, daha doğrusu insanın eski atalarından birinin, bugün bazı uzun-kollu maymunların (gibbonape) yaptığı gibi, belki sesini

önce gerçek müziksel düzenlilikler yaratmak, yani türkü çağırmak için kullandığını göreceğiz. Pek yaygın bir benzerliğe dayanarak bu yetinin özellikle eşeylerin (farklı cinslerin — D. H.) kendilerini birbirine beğendirmeye çalıştıkları sırada, sevi, kıskançlık, başarı sevinci gibi çeşitli duyguları anlatmak için kullanıldığı, ve rakiplere meydan okumaya yaradığı sonucuna varabiliriz. Bundan dolayı, müziksel çılgınlıkların heceli seslerle örnek tutulması, karmaşık çeşitli duyguları dile getiren sözcüklerin doğmasına yol açmış olabilir. En yakın hısımlarımız olan maymunlarda, ufak kafalı, doğuştan aptallarda, ve insan soyunun barbar ırklarında, benzenme konusunda bildirildiği gibi, işitip dikkate değer buldukları her şeyi örnek tutmaya karşı kuvvetli bir yönseme vardır. Maymunlar insanın kendilerine söylediği çok şeyi kesinlikle anladıklarına ve doğal durumda iken, soydaşlarını tehlike çılgınlıkları atarak uyardıklarına göre, ve kümes hayvanları yerde ya da gökte yırtıcı kuş tehlikesi bulunduğunu bildirmek için ayrı ayrı işaretler verdiğine göre (köpekler bu iki çılgınlığı olduğu gibi, bir üçüncüsünü de anlayabilmektedir), maymuna-benzer akıllı bir hayvan, yırtıcı bir hayvanın homurtusunu örnek tutarak, arkadaşlarına onları bekleyen tehlikenin niteliğini anlatamayabilir miydi? Dilin gelişimindeki ilk adım bu olmuş olmalı.”

“Ses gittikçe daha çok kullanılırken, ses organları, kullanmanın kalıtsal etkileri ile kuvvetlenmiş ve ve yetkinleşmiş, bu da konuşma yetisini etkilemiş olmalıdır. Ama dilin sürekli kullanımı ile beynin gelişmesi arasındaki ilişki elbette çok daha önemlidir./....”

Darwin’in bu fikirleri birçok felsefede olduğu gibi Markist felsefede de büyük bir tesir icrâ etmiştir. Nitekim, Karl Marx, baş-eseri Kapital’in ilk cildini Darwin’e ithaf etmiştir. Fakat asıl büyük tesir Engels üzerinde olmuş ve o yoldan bütün Marksist literatüre intikal etmiştir.

Friedrich Engels, *İnsan’ın mâhiyeti* konusunda Darwin’in teorisini kendisine çıkış noktası yapmaktadır. Marksizm’in tabiat felsefesi alanında Marx’tan önce gelen Engels’in, herşeyden önce, bu teoriye, İnsan’ı, sonsuz tabiat içerisinde vuku’ bulan tabii oluşların herhangi bir ânında zuhûr eden bir tekâmül sürecinin bir uzantısı olarak vücut bulan herhangi bir var-olan seviyesine tenzîl ettiği, herhangileştirdiği, sıradanlaştırdığı, daha net bir ifade ile dillendirildikte, İnsan’ın Kutsal ile olan bağını kopardığı için ilgi duymakta olduğu âşikârdır. Nitekim, O, “Tabiatın Diyalektiği”nde İnsan-Kozmos ve Bilinç konusunda, şu fikirleri ileri sürmektedir [*Doğanın Diyalektiği.*, Sol Yayınları., Üçüncü Baskı., Ankara, Ocak 1977; s.57-58]:

“İçinde maddenin hareket ettiği şey sonsuz bir çevrim, yörüngesini ancak dünyasal yılımızın uygun bir ölçü olamayacağı zaman dönemleri içinde tamamlayan bir çevrim, içinde en yüksek gelişme zamanının, organik yaşam zamanının ve daha önemlisi doğanın ve kendi kendilerinin bilincine ermiş varlıklarının zamanının, yaşam ile öz bilincin geçerli olduğu uzayın sınırladığı kadar dar bir çevrimdir; ister güneş ya da bulutsu buhar olsun, ister hayvan ya da hayvan cinsi olsun, ister kimyasal birleşme ya da ayrışma olsun, eşit ölçüde geçici olan ve içinde hiçbir şeyin sonsuz olmadığı, ama sonsuz olarak değiştiği, sonsuz olarak hareket eden, hareketini ve değişimini yasalara göre yapan maddenin sonlu biçimdeki varlığını içeren bir çevrimdir. Ama bu çevrim, zaman ve uzay içinde ne kadar sık ve ne kadar amansızca tamamlanırca tamamlansın; kaç milyonlarca güneş ve dünya doğup kaybolursa kaybolsun; yalnız bir güneş sisteminde ve yalnız bir gezegende organik yaşam koşulları ortaya çıkıncaya dek ne kadar zaman geçerse geçsin; aralarında düşünebilen beyne sahip hayvanların gelişmesine, ve kısa bir zaman için yaşam koşullarının ortaya çıkıp sonra gene acımasızca ortadan kaldırılmasına dek ne kadar çok organik varlıklar meydana gelip ve daha sonra gene yok olursa olsun — maddenin bütün dönüşümleri içinde, sonsuza dek aynı kalacağı, hiçbir niteliğinin hiçbir zaman kaybedilemeyeceği ve bu yüzden aynı zamanda da aynı sarsılmaz zorunlulukla yeryüzünün en

yüce yarattığı düşünen akli yokedeceği ve bir başka yerde, bir başka zaman onu yeniden üreteceği konusunda kuşkumuz yoktur.”

İmdi: Engels, umûmen İnsan'ın mâhiyeti konusunda olduğu gibi Dil konusunda da Darwin'e yaslanmaktadır; fakat, buna rağmen, Darwin'in görüşlerini noksan ve kemâlâttan uzak bularak rektifiye etmektedir. O'na göre, genel olarak Maymun'dan İnsan'a geçişte ve özel olarak da Dil'in ortaya çıkmasında Darwin'in göremediği husus, “Emek”tir. Ağaçlarda yaşan, uzun kulaklı ve kıllı “ilk atalarımızın” tırmanma dürtüsünün birtakım biyolojik gelişmelere sebebiyet vererek Maymun'dan İnsan'a geçişte ilk adımın atılmasına yol açtığını, sanki kendisi bizzat oradaymış da bu hâdisenin canlı şahidiymişçesine garip bir lisan ve abartılı bir emniyet ve rahatlıkla hikâye eden Engels [Doğanın Diyalektiği., s.217], bir sonraki sayfada, El'i “yalnız emeğin organı değildir, emeğin ürünüdür” de diyerek târif etmekte ve birkaç sayfa sonra [s.220], bu gelişim sürecinin bir yerinde, oluşum geçiren insanların birbirlerine söyleyecek bir şeylerinin bulunduğu bir noktaya eriştiklerini; ihtiyâcın zorlaması ile bir organ yaratıldığını; maymunun gelişmemiş gırtlığının yavaş ama istikrarlı bir sûrette geliştiğini ve zaman içerisinde düşünce ifâde eden sesler çıkarmayı öğrendiğini söylemektedir. Artık bir kere “İnsan” olma safhasına giren Maymun, aynı zamanda, düşünme ve konuşma safhasına da girmeye başlamıştır. Bundan sonra, ondokuzuncu asrın “tek doğrucu” veya nâm-ı diğer “hakikat tekercisi” mistik pozitivist bilim anlayışıyla fevkalâde büyük bir tenâsüb ile, kendisine îmân edilen “tek doğru”nun takdîmidir [s.220]: “Hayvanlarla bir karşılaştırma, dilin kaynağının, emek sürecinden ve emek süreci ile birlikte doğduğu açıklamasının, tek doğru açıklama olduğunu gösterir.”

Bütün bu zorlamaları yaparak Dil'i kuran ve İnsan'ı inşâ eden asıl sâik ise “Emek”tir [s.221]:

“Önce **emek**, sonra onunla birlikte **dil** — bir maymunun beynini etkileyen en önemli iki dürtü bunlardır ve bu etki altında maymun beyni, bütün benzerliğine karşın çok daha büyük ve çok daha yetkin bir insan beynine doğru gelişmiştir. Ama beynin gelişmesiyle, onun en yalın araçlarının, duyu organlarının gelişmesi yanyana gitmiştir. Dilin sürekli gelişmesi içinde işitme organının aynı ölçüde incelenmesi zorunlu olarak nasıl yanyana gitmişse, bir bütün olarak beynin gelişmesine paralel olarak da bütün duyular gelişmiştir. /...”

“.../Maymun sürüsü ile insan toplumu arasında karakteristik ayırım olarak gene ne buluruz? Emek”

Bundan sonraki kısımda çok az da olsa bir analizini ve kritiğini yapacağımız bu görüş için şimdilik şu kadarını belirtmekle yetinelim:

1: Organisizm, Dil'i bir organizma olarak kabul etmekle, onu insan dünyasından ayırmakta ve tabiî dünyanın bir parçası ve bir uzantısı hâline getirmektedir. Halbuki Dil (Lisan), *tabiî* değil, *tarihî varlık* alanına aittir; tabiî olmuş olsaydı, hayvanda da bulunuyor olması gerekirdi.

2: Bununla birlikte, Organisizm, Dil'i yine de tarihî bir varlık olarak ele almaktadır; fakat başka bir tarzda: Beşerî Tarih'in değil Tabiî Tarih'in bir konusu olarak. Ve fakat bu da yine Dil'in Tabiat'a ait hâle getirilmesi demektir.

3: Bu teorinin en ziyâde meşgul olduğu konu, Dil'in Kökeni problemdir. O'nun bu iddiasına göre, Dil Problemi ancak Tarih'te geriye gidilerek ve Dil'in Biyolojik Kökeni bulunarak halledilebilir.

4: Organisist Dil Teorisi ve hassaten onun biyolojik versiyonu, Dil'i sâdece bir organizmaya müşâbih kılmamakta ve fakat aynı zamanda ve daha fazla olarak,

organikleştirmektedir de. Bu durumda ortaya çıkan problemlerin en büyüklerinden birisi de, bu teorinin, Irkçılık hastalığına ruhsat vermekte olmasıdır. Nitekim, yukarıda Darwin'den yapılan iktibastaki “*en yakın hısımlarımız olan maymunlarda, ufak kafalı, doğuştan aptallarda, ve insan soyunun barbar ırklarında, benzenme konusunda bildirildiği gibi...*” cümlesinde, yaygın ve sapkın bir Batı hastalığı olarak kullanılan “barbarlık” ithamına mârûz bırakılanların kimlerle aynı kefedede tartıldığına dikkat edilmelidir: “Maymunlar ve ufak kafalı, doğuştan aptallar”.

5: Bu teori, doğrudan-doğruya Dil’i bir insânî varlık alanı olarak İnsan’a atfetmeye gayret etmektedir; ama İnsan olan İnsan’a değil, henüz Hayvan ile İnsan arasındaki alacakaranlık kuşağında bulunan İnsan-Hayvan’a.

6: Ele alınan menşe’ (köken) ve tekâmül problemlerinde çok iddialı olunmakla berâber, ilmî seviye iddiaya nisbetle çok yetersiz kalmaktadır. Ayrıca, ilim’e de mistik bir görev yüklenmekte ve hakikat tekelciliğine soyunulmaktadır.

7: Beri yandan, Organisist Teori, Dil’i bir *organizma* olarak telâkkî etmekle, O’na müdâhalede bulunma hakkı ve imkânı da vermektedir. Zira, madem ki Dil de bir organizmadır; o halde, her organizma gibi hastalandığında, bir müdâhaleye ihtiyaç duymasını normal karşılamak gerektir.

